

451581

PRINTAT ÎN ROMÂNIA - 4. SEP. 1928

Țara Noastră

FONDATOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL VII

No. 29

18

IULIE

1926

În acest număr: Lukian, Eminescu și Pelerinul de T. Arghezi; **Română,** poezie de Iustin Ilișiu; **Antieminescianismul** de Septimiu Popa; **Ceasul rău** de Vladimir Nicoară; **Liberalismul sovietelor** de I. Amilcar; **Săptămâna literară:** Ofensiva contra impresionismului critic; Ce este sufletul mistic; **Samsarul cultural** de D. I. Cucu; **Românii ardeleni în Franța** de Corneliu Codarcea; **Insemnări:** Rostul „Ligei Culturale“, Cum judecă alții, Vârcolacii în biserică, „Datina“, Doleanțele Ardealului etc. etc.

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: PIAȚA CUZA VODĂ No. 16

Un exemplar 10 Lei

© BCUCluj

Țara Noastră

Lukian, Eminescu și Pelerinul

Învierea pictorului Lukian în amintirea diversă a celor încă în viață, s'a petrecut de curând, în acelaș timp cu ivirea din morți, din morții cei adevărați și din morții ceștialați, al poetului Eminescu. În drum către cimitirul, din care moaștele poetului nu au fost scoase pentru a fi închise într'un creștet de munte sau într'un parc, întristații palavrării de întruniri funebre și-au adus aminte și de Ștefan Lukian.

Cu toată osteneala unui mănunchi de bune intenții, atmosfera alaiului a fost artificială. Dintr'o dată și fără un motiv mai mult față de anul trecut și de toți anii trecuți, când singure tramvatele și autobuzele au circulat între Capitală și periferia celor îngropași, un pâlț de intelectuali și-a luat curajul și a pornit în pelerinaj la niște morminte abandonate, căroră le-ar fi lipsind niște statul.

D. Dr. Volculescu, poetul, a semnat cu acest prilej un articol, man festând că lui Mihail Eminescu i-s'ar fi convenit încă de mult un monument abstract, foarte potrivit cu natura poeziei, o ediție luxoasă a poemelor. Cităm cu atât mai bucuros pe autorul articolului, cu cât ni s'ar părea nedelicat să cităm aceeași părere emisă pe vremuri de noi — și repetată fără ecou sub iscălitura noastră. Noi adăogăm, într'adevăr, o judecată supărătoare afirmând că este și o rușine și o nerușinare pentru numeroasele case de editură, înființate cu capitaluri de sute de milioane după război, de-a nu se fi crezut datoare să tipărească, înainte de aglomeratele fantezii ale stupidității literare actuale, o ediție Eminescu monumentală. Mormintele de piatră și bronz ale scriitorilor, aliate cu geniul contestabil al unei sculpturi, privlețiate de comitete prezidate, decența artistică cere să fie de hârtle.

E curios că brusc s'a manifestat în conștiința unei sumedenii de admiratori, din care jumătate este mai mult decât probabil că nu au

citit, râvna de-a contempla un bolovan cioplit, de preferință unui volum. Se pare că viitorul bolovan, încă în ora de față virgin, a consumat până acum, numai în ipoteze plastice și în reverii de materiale dure, suma de un milion lei, un acout cu care se putea tipări un volum în streinătate — de vreme ce editorii românești boicotează sistematic pe Eminescu, și după 37 de ani de la moarte.

Inuții să insistăm; nu avem cătuși de puțin poroarea să ținem rigori calvinești sculptorului Han, ale căruia pietre seamănă, desigur, prin fixitatea și învârlătuirea artistică monotonă a concepției și a principiilor, atât de admirabile unele cu celelalte, ca și cum ar fi purces, ca granitul, neatînse de mână omenească, ci numai de pipăitul rotund și sburător al inspirației imateriale, din aceeași unică matrice de munte, dar pentru că orișicum, chiar în împrejurarea că D-l Han ar fi incomparabil mai artist și mai valoros ca însuși Eminescu, acesta din urmă este definitiv clasat și recunoscut — recunoscut nu numai de către cititori dar și de către admiratorii platonici; nu numai de civili dar și de generali; nu numai de contribuabili ordinari dar și de către foști miniștri — definitiv și unanim acceptat, și cazul lui Eminescu, închinat, interesează deocamdată mai mult și *mai repede* de cât cazul evolutiv al sculptorului acoutat. Milionul Dui Han putea să fie lăsat în liniște să cuveze, cum zice Francezul acțiunii de a fermenta și de a cloci, fie o splendidă imagine latentă a poetului, fie alte milioane, fără să stingh rească tipărirea unei ediții de mare lux. La urma urmelor, sculptorul s'ar fi putut hotărî, văzând că iese monumentul din volum, la un ideal redus, la o creație evident genială însă de proporții portative, foarte binevenită pe un birou de fumător.

Dincolo de zona vie a naturii, Lukian a trecut mai de curând. El a stat pironit nouă ani de zile într'un punct al odăii, o vreme în jilț și sfârșitul vremii în pat. Pe Lukian îl cunosc contemporanii și mai mult ca pe Eminescu, prin imitație și prin cel mai decolorat gen al imitației, imitația imitației.

Dacă oratorii și pioșii adoratori ai pictorului nu erau niște confrăți superficiali, ei s'ar fi simțit îndatorați, ca aport cultural viu, necesar reflecțiilor publice, să proclame mai domol și cu mai molcomă siguranță orgolioasă genialitatea pictorului, pe care nimeni, fie din domeniul elocinței, fie din arta presii și a presii literare, nu-l cunoaște nu-l știe cunoaște și nu-l poate cunoaște, și pentru simplul cuvânt că, nici nu are unde să-l vadă, nu zicem să-l scruteze. Mai multă istorie socială și biografie și mai puțină critică și artă pură, ca să flatăm pe confrăți, ar fi stat sârbătoritorilor mai curat.

Inchinătorii recent, îmbătați de forile lui Lukian până la disperare, ar fi trebuit să afe și să spuie cum au putut să fie cultivate asemenea flori și grație căror intervenții anumite în viața dramatică și în mucenia milenară a marelui artist, le-a fost cu putință a se isca: au fost cu adevărat intervenții strict anumite. El ar fi putut să se informeze și să desvolte că Lukian a cunoscut o epocă îndelungată de ignoranță deplină, tocmai epoca florilor împicinate; că în

tot timpul precedent snobismului și modei, doi unici cumpărători vizitau pe Luk'au și-i permiteau să-și ducă zilele de-alungul nopții, ca niște oglinzi fragile ale florilor lui: Di Virgil Cioflec, autorul singurului studiu informativ apărut în volum ilustrat asupra pictorului și decedatului Alexandru Bogdan, — Pitești. Fără acești doi prieteni de tot momentul, „zugravul“ cum se chemă el pe sineș, ar fi murit poate de acea puțină foame care mai învioră procentul animalic de 90% defunct, al insului său, retras și concentrat în inteligență.

Aceste prietenii de ofrande deghizate, deși răsplătite cu o contravaloare importantă, sunt acte culturale de interes public și profund educative. Ele trebuiau puse în priveliște măcar cu scopul practic de a genera emoțiunea și actul; căci înlăuntrul sterilității zgomotoase a zilei de azi, cazurile Eminescu și Lukian reapar sau pot să se ivească, de nu ne-am gândi decât la starea economică deplorabilă a câtorva pictori și scriitori, cu aceștia, în egal sau în mai mic nu este admisibil să se reediteze, fără o categorică scădere pentru timpul nostru, plin de variate inițiative culturale și fals culturale și corespunzător cu fruntariile unei mari Români și cu exploatări uriașe ale pământului românesc, indiferențele vechi, animate pe niște morminte. Iată un mort foarte recent, Orațiu Dimitriu, a cărui pondere artistică nu suntem obligați să o cumpănim. El însemna orișicum mai mult de cât „artistul“ Tanase — cu iertăciune — și de cât furnizorii D-sale de literatură dansată. În linia culturală este scabros ca Di Cărăbuș să se înzestreze în vreme ce Orațiu Dimitriu nu are cu ce să-și cumpere medicamente și speranțe. Trebuie adus obrazul finanței și al bunului trai depravat să roșească prin exemplificare și atunci bolovanii de piatră și bronz instalați pe osemintele artiștilor ne vor sluji ca să-i aruncăm înapoi cu praștia în tidvele găunoase ale contemporanilor nepăsători.

Cercetătorii de aproape ai vieții lui Lukian, ar mai fi putut afla că în momentul când mai vivota din buchetele lui o frunză, Lukian a fost arestat în pat și silit să între în agonie și asasinat, de către un procuror, zelos să satisfacă accelerat capriciul țifnos al d-lui Victor Filotti, fost Sindic al Burselor, pe vremea aceea brațul drept și locotenentul lui Take Ionescu și care voia să confrunte în arest pe pictor cu propria lui iscălitură, presupusă frauduloasă în colțul unui ghiveci tot de flori!

Pentru edificarea majorităților care asistă, degustate și uimite, la iscarea și durata opulențelor inexplicabile, informatorul ar mai fi aflat că pentru ca să poată trăi ca un muncitor manual, după ce își chituisse averea moștenită, Lukian a zugrăvit și câteva case cu bideinea chivuței, între altele, casa d-lui Victor Antonescu, eminentul fost ministru plenipotențiar al României la Paris, în neștire intelectuală de a înțelege pe Lukian și de a-i găsi o altă îndeletnicire, însă extrem de apt pentru priceperea și reprezentarea poporului întreg, care i-a dat vaștere lui Lukian, în streinătate. Ar fi descoperit informatorul și un detaliu extrem de original, merit să caracterizeze individualitatea unui mare diplomat. Reclamându-i prin bilet plata salariului toc-

mit și motivându-și bilețul cu scuze triste, trase din lipsa lui de hrană și de îmbrăcăminte, viitorul deputat al Regatului la Paris, i s'a înmulțat inima generoasă. În schimbul salariului, Lukian primea, în urma bilețului, înfășurată într'o gazetă, ca abonamental probabil neplătit, o păreche de nădragi uzați, purtată de însăși ființa distinsă, de la ombilic în jos, a donatorului. Această constituia îmbrăcămintea; dacă s'ar fi gândit și la hrană, d. Victor Antonescu i-ar fi trimis lui Lukian într'un pachet și merindea extrasă din aparatul purtat în pantaloni. Să ne grăbim să adăugăm că pictorul abjectat, a rexpedit, cu urgență și imprecățiile cuvinite, d-lui viitor ministru, plata în natură a muncii efectuate. Nu ne-ar mira să descoperim vreodată numele donatorului subscris cu suma de 2 lei pentru monumentul lui Eminescu.

În sfârșit, ar mai fi aflat confrății din presă, cine anume, iarăș anume, a proclamat cu o stăruință zadarnică valoarea combătută a pictorului Lukian cu zece de ani înainte de-a fi fost subit descoperită.

Pentru cultură și morală devotamentele, luptele și adevărurile exprimate sunt factori determinanți și care trebuiesc respectuos reținuți.

T. ARGHEZI

POEZII

AMINTIRI

Ce mână nevăzută mi-a răpit
Nădejdele: garoafe trecătoare?
Ca un copac cu crengile spre soare
Ridic spre ceruri brațe de granit,
Din umbra amintirilor fugare...

De unde fulgeră acest ecou
Și-mi răscolește sângele din nou?
Durerea-mi spintecă iubirea cu pumnalul
Și se înfige'n mine, ca într'un cavou.

Din aurora visurilor ce mă mint
Îmi împletesc pe frunte taurii ultării,
Și'n barcă de argint
Mă pierd cu vijorul în largul mării...

Mă chiamă amintiri pierdute'n vreme
Spre-altarul diamantului curat —
Dar lutul meu e frământat
În flacări zămislite din blesteme.

O, barca mea spre care lumi mă poartă?
În ochii mei lumina-i moartă...

Un clopot purpuriu e orizontul
Și limba i bate'n margini de aramă —
În larguri clocotește Helespontul,
Și valuri după valuri se destramă...

*La umbra amintirilor cad flori
Intunecate de funinginea uitării.
In leagănul pierzării
Se stâng și visuri și iluzii și flori...*

*Ca un copac cu crengile spre soare
Înălț în aer brațe de granit
Din umbra amintirilor fugare...*

ROMANȚĂ

*O, vino, să veghem de-acum, e cer senin și-i seară,
Din depărtări străbat în parc acorduri de chitară.*

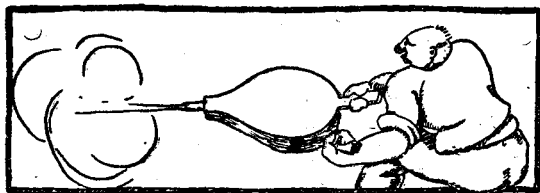
*Și luna: trandafir de-argint, petalele-și destramă —
Pe cer în lung și'n lat s'aprinde agroafe de aramă.*

*În gârlă apele adorm, mestecenii visează —
Îngenunchiat la căpătâi un sclav îți stă de pază.*

*Zefirii nopții s'au culcat în flori înmiresmate,
De-atâta pace-auzi în piept și inima cum bate.*

*O, vino, vino înger alb cu plete de cărbune —
Din cer și până la pământ e numai rugăciune.*

JUSTIN ILIEȘIU

Mamă

*Neostoit îmi bate ceasul
Indureratelor plecări.
In lungul multora cărări
Ca pe-un învins mă duce pasul,
Din uși în uși, din zări în zări.*

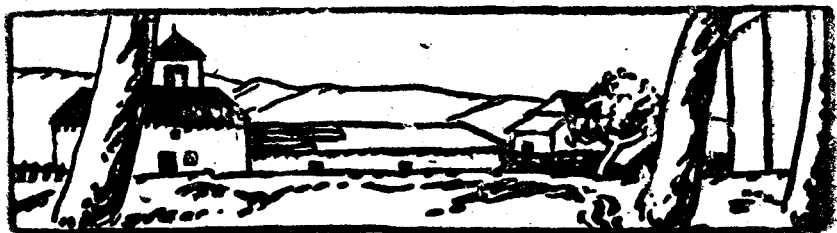
*Că dulce 'i pânea de pe masă
Induioșată amintești.
Dar cât la poartă mă 'nsoțești
Cu vorba 'mi spui: drum bun de-acasă —
Cu lacrimile mă oprești.*

Cobor

*Adeseori ca 'n fund de Mare
In mine singur mă cobor
Furiș de ochi tuturor
Să pescuiesc mărgăritare
De le oiu găsi în malca lor.*

*Pe când mă 'nvăluie tăcerea
Cobor cu râvnă de avar
Nesățios cu pasul rar
Să scot din adâncimi durerea
Cel mai de preț mărgăritar.*

VOLBURĂ POIANĂ NĂSTURĂȘ

Antieminescianismul

— Amintiri —

În anul 1890 a apărut la Blaj o carte intitulată „*Mihail Eminescu*“, *studiu critic*. A fost o lucrare anonimă, de vre-o 100 de pagini, dar toată lumea cunoștea pe autorul ei, profesorul *Alexandru Grama*, ajuns mai târziu canonic. Cititorii mai în vârstă își vor aduc aminte, desigur, de cuprinsul acestei cărți. Eminescu a fost nimic cu desăvârșire, v r-surile lui declarate fără absolut nici-o valoare literară, apoi, imorale, o adevărată primejdie pentru tinerețea de ambele sexe. A fost contestată originalitatea operei lui, fiind socotit ca un plagiator al lui Lenau, găsindu-i-se în acelaș timp o mulțime de greșeli gramaticale și lingvistice. S'au citat părți din poeziile lui Andrei Mureșianu și Dimitrie Bolintineanu, ca să se scoată în relief bogăția de idei a acestora față de sărăcia cu duhul a operei lui Eminescu. Într'un loc al cărții se spunea cu toată hotărârea că Eminescu n'a putut avea vre-o fărâmură de talent din cauza lipsei de pregătire școlară sistematică. Un om fără vre-un titlu academic nu putea să aibă talent literar.

În timpul apariției cartea a făcut multă vâlvă. Existau și peste Carpați antieminesciani. Aceștia au primit-o cu strigăte de triumf (ca bună-oară Aron Deusușianu), socotindu-o ca pe-o contribuție valoroasă la opera de răsturnare a poetului de pe piedestalul pe care l-au ridicat admiratorii lui. În ce privește pe admiratorii lui Eminescu, ei au primit-o cu un zimbet suveran. Crediința lor în nemurirea marelui poet era cu mult mai sinceră, mai fanatică, decât să poată fi întunecată de minusculul nor ce pornia dela îmbinarea blondelor Târnavе. Titu Maiorescu o reflecționează în câteva pagini, Vlahuță se răfulește cu ea într'un articolăș, și atât. În vechiul regat, apariția criticei „anonime“ dela Blaj a fost în scurtă vreme luată dela ordinea zilei.

Nu tot așa în Blaj și în Ardealul supus influenței Blajului. Aici, apariția cărții a fost socotită ca un adevărat eveniment. Blajul, obișnuit cu aureola de glorie a trecutelor vremi, credea cu toată sinceritatea că această aureolă a căpătat o nouă strălucire. Grama era săr-

bătorit pe stradă, în școală, în tren, la adunări și cu un cuvânt, prețutindenea, ca un bărbat providențial.

Cea dintâi urmare a criticei lui Grama a fost, că atât din librăria seminarială, cât și din bibliotecile școlare au dispărut toate exemplarele poeziilor lui Eminescu. Către acestea poezii a fost socotită ca unul din cele șapte păcate capitale. La orele de limba română Eminescu nu era pomenit. Absolvenții din vremile acelea ai școalelor din Blaj, de cumva nu și-au completat ulterior cunoștințele de literatură română, aoroape nu știu că a existat vreodată marele Eminescu.

S'au aflat oameni, cari au atribuit lui Grama o anumită doză de răutate, trăgându-i la îndoială, așadar, buna credință. Așa bună-oară, dl Ioan Iosif Șchiopul, scriind un pamflet împotriva Blajului cu prilejul unei greve școlare, spune că a dat cartea unui câne să o mănânce, și cânele, a murit de otrava ei.

O astfel de acuză însă, lui Grama nu i-se poate aduce. Critica anonimă e o mică umbră în viața lui, (cum spune dl Elle Dăianu în broșura sa „Eminescu în Blaj,“ care are în schimb multe părți luminoase. Ce l-a putut determina așadar, atât pe el, cât și pe contemporanii lui blăjeni, să lea față de opera poetică alui Eminescu această atitudine? Ca să putem da răspuns acestei întrebări înainte de toate trebuie să ne aducem aminte de curentul pesimist, de care era străbătută tinerimea din ultimele decenii ale secolului trecut tocmai pe urma citirii poeziilor lui Eminescu. Acest curent de pesimism exagerat a fost socotit ca o adevărată primejdie națională și combătut chiar și de admiratorii lui Eminescu. Să nu uităm apoi, că ultimele decenii ale secolului trecut în Ardeal au fost o epocă a celui mai declamatoric naționalism. În această epocă matricolele botezărilor din Ardeal se împistrișară cu nume romane ca *Salustiu*, *Tertuliu*, *Septimiu*, *Caligula*, *Roma* și altele, iar pe buzele ardelenilor tot al cincilea cuvânt era „națiune.“ E o interesantă epocă în viața culturală și socială a Ardealului, o adevărată epocă a romanticismului național. Chiar și în versurile amoroase ale „poetilor“ ce răsăreau ici-colo pe platourile Ardealului și își publicau operele în „Familia“ sau în foiletoanele ziarelor, se premăriau ochii frumoși ai cutărei... „stănepoate a lui Traian.“ În prima colecție a poeziilor lui Eminescu însă nu prea întâlnim cuvântul națiune, decât doar, în satira a treia. Nici profesorii școalelor din Blaj n'au putut înțelege o operă poetică, a cărei principal isvor de inspirație să nu fie națiunea, cu tot trecutul ei, cu faptele lui Mihai Viteazul și cu visurile de mărire națională ale contemporanilor.

Un mic incident literar de prin anii nouăzeci aruncă o lumină vie asupra mentalității acelor vremuri. *Gheorghe Bortos*, un biet învățător dela sate, naționalist până la cel mai înalt grad al ori-cărui termometru, scrisese un mănunchiu de „poezii“, pe cari, le-a dus la Blaj ca să le tipărească. Prefectul tipografiei tocmai lipsea din Blaj și astfel, Bortos a încheiat târgul cu conducătorul tehnic, un neamț, care citind manuscrisul, și văzând pe fiecare pagină cuvântul „națiune“ de câteva ori, și-a zis: „asta place Blăjenilor“ și i-a dat

drumul la tipar. Cartea a apărut tocmai în timpul când s'a întors prefectul tipografiei, cu următoarele versuri „ca motto“:

Națiunea-mi e un zid puternic,
Nu se teme de-un nemernic,
Ea e foarte talentată,
Nu se teme nici-odată!

Neamțul a fost dat afară din slujbă, exemplarele, câte se mai găsiu, ale poeziilor, au fost nimicite, iar Blăjenii își ascundeau fața în palme, și, nu fără motiv. Bortoš apucase să-și ducă vre-o câteva sute de exemplare și să le împrăstie prin Ardeal, stârnind pretutindeni un hohot de râs. Atunci, puținii adoratori ocuți din Ardeal ai lui Eminescu si-au ridicat capul. Iată, — ziceau ei, — la librăria din Blaj nu sunt suferite poeziile lui Eminescu, dar, în tipografia aceeași mici Rome se tipăresc — poeziile lui Gheorghe Bortoš!

Cel mai fervent antieminescian a fost profesorul *Ioanu Germanu*, fie iertat. Acesta era un om bun, atât de bun, încât liceanii nu-i ziceau domnule profesor, ci numai *domnule!* La bătrânețe, ca ori-ce profesor prea bun, a ajuns de batjocura școlarilor. Când, la orele de română vre-un școlar nu-și știa lecția, se oferia să reciteze vre-o poezie. „Domnul“ se învoia bucuros, iar școlarul, trecând la catedră, recita cu patosul cuvenit poezia de Alexandri, Bolintineanu, ori Mureșianu, pe care, poate, a mai recitat-o și altădată. De se întâmpla ca vre-un școlar mai îndrăzneț să încerce a recita din Eminescu, bunul „Domn“ își ieșea din sărite. Atunci, numai atunci, catalogul „Domnului“ se umplea de „patru“, căci nu mai admitea recitarea de poezii, ci prețindea lecția.

Curentul eminescian a prins și între școlari. La librărie și în bibliotecă nu se găsea volumul de poezii al lui Eminescu, dar se găsea în micile biblioteci particulare ale singuraticilor școlari. Profesorii mai tineri, prin anii 1897—1898 nu mai erau antieminesciani. În clasa a opta profesorul de limbă română vorbea despre Eminescu, dar cu anumite rezerve. Elevi și profesori mai tineri pregăteau în tăcere intrarea triumfală a lui Eminescu între zidurile vechilor școale. Numai „Domnul“ a rămas aderent statornic al lui Grama, răposat pe atunci. De-aceea, poate, în acest timp nu era admis să predea româna în clasa a opta.

Nu uit o scenă din primăvara anului 1899. Un școlar făcuse rămășag că el va declama în fața „Domnului“ o poezie de Eminescu. N'a trecut vre-o săptămână, până-când într'o zi, intrând în clasă, „Domnul“ i-a cerut tocmai lui să spună lecția zilei. Școlarul, după obicei, s'a ridicat în picioare, zicând cu glas rugător:

— Domnule, mă rog, am fost bolnav și nu mi-am putut învăța lecția. Dar, știu o poezie frumoasă.

— Spune-o dar, — făcu „Domnul“, privindu-l cu blândețe.

leșind la catedră, școlarul făcu un compliment. Noi, ceilalți, îl priviam cu răsufierea oprită, Domnul, se plimba prin clasă, cu o cheie

grea în mână, cheia camerei sale (era preot celibatar). A urmat acum titlul poeziei :

Adio

de Andrei Mureșianu.

Strofa primă și cele două rânduri ale strofei a doua le-a spus băiatul nostru, trumos, frumos, dar, tremurând în tot trupul. Domnul se opri de-odată, încruntându-și privirile către catedră, iar noi, aveam presimțiri rele. Când apoi, a ajuns la rândurile

„Că cea mai dulce 'ntre femei
„Mă părăsește,“

cheia din mână „Domnului“ a sburat drept în capul îndrăznețului admirator al lui Eminescu. Nici-odată până atunci, nimeni nu l-a auzit pe Domnul înjurând, dar acum, a înjurat ca un birjar. Dacă după ora aceea ai fi deschis catalogul cu notele dela român, și s'ar fi umplut inima de jalea cea mai adâncă.

Corentul eminescian a prins teren și mai mare în Blaj pe timpul sămănătorismului. Încă în cel dintâi an al apariției „Sămănătorul“ a avut în Blaj peste 200 abonați, și nu cu reducere, între teologi și liceani. Când apoi, au apărut „Postumele“ și peste tot, edițiile îngrijite de Chendi ale operelor marelui poet, întreg Blajul, cu excepția „Domnului“, a devenit mai eminescian poate decât Titu Malorescu. În vitrina librăriei poeziile lui ocupau locul de cinste, la „balul“ liceului, (aceasta o știu din experiență), tinerele perechi își șopteau strofe din admirabilele lui sonete. Cartea lui Grama a dispărut, prin vre-un ungher al librăriei.

„Domnul“ pe-atunci era trecut la penzie. Cu un an înainte de-a trece în lumea dreptilor, la o serbare dela „Sfinții Trei Ierarhi“, privea cu desăvârșită resemnare pe mitropolitul, cum întindea un galben tocmai școlarului care recitase fragmentul istoric-național din Satira a treia.

Antieminescianismul Blajului și Ardealului trecuse atunci pe paginile istoriei. S'a făcut atunci o unificare culturală în numele aceuia care a cântat jalea Românului „dela Nistru până la Tisa“.

SEPTIMIU POPA

Ceasul rău

Grefierul Curții Marțiale, cu glas monoton și maltratând cumplit punctuația, ceti „ordonanța definitivă” în care se documenta „în drept, sinuciderea săvârșită cu voință și precugetare”. Acuzatul soldat A. Petrei Constantin, neclintit ca o stâncă, ascultă fără să-și la ochii dela grefier. Se vedea însă din privirea lui, din chipul cum încrunta sprințenile ca și din întreaga sa făptură, că nu pr'cepe nimic din puholul de vorbe necunoscute, auzite de el pentru prima oară.

Când președintele Curții Marțiale, un Colonel de Artilerie cu ochii crunți și musteață războinică, îi zise cu glas aspru: „Ce ai de spus în apărarea ta?” soldatul privi zăpăcit în jurul său și corpul i-se înclină înainte ca un uriaș semn de întrebare. Cu statura lui zdravănă, tuns mărunț, cu musteața groasă și pleoștită, în care scilipeau câteva fire argintii, nebărbierit, cu hainele peticite și murdare părea concretizarea mizeriei umane. Iși ghemui capela în mâna stângă, iar buzele i-se mișcau nervos fără să scoată vreun sunet.

— Ei, haide, vorbește! se răsti Colonelul.

— Să spun cum a fost întâmplarea? întrebă el cu frică.

— Spune cum ai omorât jandarmul, dar scurt, scurt, că n'avem timp de pierdut cu banditismele voastre.

— Să trăiți dle Colonel, începu el cu glas obosit, când a sunat mobilizarea am vrut să fiu...

— Ascultă inculpat îl întrerupse aspru președintele, n'o începe dela facerea lumii și nu amesteca chestiuni cari n'au nici-o legătură cu crima ce ai săvârșit, că nu-ți folosește la nimic.

Acuzatul A. Petri Constantin rămase cu ochii holbați la Colonel. O tăcere apăsătoare și enervantă să lasă în sală. Maiorul din stânga șopti ceva la urechea președintelui pe când aceasta își răsucea nervos musteața.

— Vorbește! se răsti Colonelul.

— Să trăiți domnule Colonelul, nu știu ce să vă spun, șopti înfricoșat soldatul.

— Salbateci și criminali, mormăi președintele. Spune ce vrei, zise el cu dispreț, privind în altă parte.

Soldatul își netezi musteața cu dosul palmei și fixă cu încordare vârfurile bocancilor peticiți. După câteva clipe începu trista lui poveste de om necăjit.

Colonelul privea pe geam la pomii înfloriți. Cel doi căpitani, cu privirile absente arătau lămurit că nu-i interesează povestirea nemțeșugită, a inculpatului. Un maior schițea grăbit capete de femei în diferite atitudini, iar celalt își curăța cu grijă unghile frumos rotunjite. Inculpatul, cu voce scăzută, cu profunde mlădieri de bas, fără să privească la judecători, își urma înșirarea nevoilor crâncene în care se zbătea „de când ținea minte“.

— ... și tare mi-a fost greu să mă despart de-ai mei, când a sunat mobilizarea. Că, eu eram acasă, în *concedie*, că să lucreze la boer pentru datoria pământului. N'am altă avere decât casa cu 10 prăjini de loc și două vacuți cu care zgării pământul luat în *arândă* dela boer. Nevasta, la care țineam ca la ochii mei, bicisnică, cu doi copii mici, cel mai mic de țată, și mămuca slabă și bătrână, știam eu bine că n'au să poată lupta cu nevoile, mai ales că datoria dela boer mă strângea de gât. Dar chiar în noaptea când a sunat mobilizarea, le-am lăsat plângând și-am plecat la reghiment. pe frontieră, în preajma Burdujenilor. Luat de vâlmășagul pregătirilor, ziua trecea ușor, dar noaptea, în cort, mă pârjoleam ca pe jiratec, când fără voie, gândurile mă purtau spre căsuța în care două *fomei* neputincioase trebuiau să lupte cu sărăcia.

Și povestirea picură înainte monotonă și tristă.

În marșurile grele dela Roman spre munți, când zdrobiți de ob-seală și topiți de căldură, se prăbușeau în orele de repaos, numai cât odată mai vorbea camarazilor din satul lui de cel lăsați acasă. Și când au intrat în munți, ei oameni dela câmp, nu se mai puteau sătura de priveliștele ce le se deschideau la fiecare cotitură a șoselei, care șerpuia pe malul Bistriței. Numai noaptea petrecută la Bicz i-a picurat din nou amărăciune în suflet. Era o noapte cu lună mândră; și dintr'un colț depărtat al codrului răsuna o doină, care plângea par'că jalea tuturor.

— Prin Bicz ai trecut în Ardeal? întrebă colonelul.

— Da, să trăiți domnule colonel, răspunde soldatul mirat de între-barea președintelui.

Inculpatul își reluu firul povestirei, dar președintele nu-l mai ascultă. Cu fața înseninată de-un surâs își chinuia sfârcul mustăței. Și el trecuse munții tot pe la Bicz și petrecuse o noapte în casa unui funcționar silvic plecat la regimentul lui, tocmai la Focșani. Își aduce aminte cum se lungise pe-o bancă în balconul luminat de lună și sorbea cu neșaf aerul răcoros cu miresme de brad, care-l înviora, după zăduful ce-l chinuise toată ziua. Și cum ședea dus pe gânduri, o arătare albă se ivi în ușă și un glas dulce rosti cu sfială:

— Poftiți la masă domnule colonel.

— O, nu trebuia să vă deranjați doamnă!

— Vai de mine domnule colonel! Se poată să vorbiți de deranj.

Își aduce aminte cum spunea a doua zi ajutorului că în viața lui nu mâncase așa ochiuri și pui cu smântână. „Dar ce temperament aprins, mon chère, spunea el zimbând șiret, și ce tualetă îngrijită! Nu m'am așteptat să găsesc atâta rafinament la o rurală.”

Și pe când colonelul, privind pe geam, salcâmi înfloriți, retrăia clipele dulci de odinioară, inculpatul își depăna monoton povestirea.

— Și tocmai când eram la Batinești, unde am stat 12 zile în refacere, am primit o scrisoare de acasă. De mai bine n'o primeam! Din ea am înțeles că domnul șef, Dumnezeu să-l erte, se ținea de capul nevestei și-i făcea zile amare. Da n'am avut când să mă gândesc mult la durerea celor de-acasă, doar numai cât am mers cu trenul de la Focșani până dincolo de Pitești, că de-acolo am intrat în lupte necurmate și am dus-o zi și noapte fără hodină, până când am ajuns la Buzău.

Majorul din dreapta ridică privirea de pe hârtia pe care desena și întrebă:

— Ai luat parte la luptele...

— Pardon, îl întrerupse colonelul cu asprime, orice întrebare n'o puteți pune de cât prin organul meu. Așa-i procedura. Ce doreați să știți?

— Dacă a luat parte la prăpădul din Muntenia.

— Observ că nu sunteți atent. A spus doar că a venit luptând dela Pitești până la Buzău. Nu-i așa?

— Da, să trăiți domnule colonel.

Toată luna Noembrie din toamna lui 1916 au dus-o, fără nici o zi de repaos, în lupte grele ziua și marșuri nesfârșite noaptea. Pe ploi reci cu spic de zăpada, cu fața biciuită de vânt, cu hainele ferenițite și uzi până la piele, aproape desculți, ajunseseră să nu mai simtă nimic decât o sfârșeală soră cu morcea. În cele câteva minute de repaos, când șefii cercetau hârțile la lumina felinarelor de campanie, trupa se prăbușea la pământ, ca dobitoacele în noroiul până la glezne, pe drumurile desfundate de ploi. O amorțeală a tuturor simțurilor pusesese stăpânire pe dânșii și o ceață li se lăsare pe creier. Nu mai doreau nimic: nici haine, nici încălțăminte, nici mâncare, ar fi vrut să doarmă; să doarmă ori unde, în șanș, în mijlocul drumului, în noroi, numai sa-i lase să doarmă. Din această amorțeală a fost trezit o singură dată, într'o dimineața cu ceață cumplită, într'un sat de pe malul Ialomiței. Regimentul lui se scurgea încet pe marginea șoselei ocupată de o coloană de artilerie care trecea în trap grăbit. Pe marginea din dreapta, pe unde trecea regimentul lui trei căruți încărcate cu lucruri casnice se opriseră lăsând toată șoseaua artileriei. Oamenii, cari pribegeau spre locuri necunoscute lăsând în urmă tot avutul lor, priveau zăpăciți și primeau tăcuți ploaia de înjurături a ostașilor supărați că li-se „încurcă drumul.” Chesioanele grele cu roți oriașe zgudulau pământul și huruitul lor asurzitor spărgea urechile.

Deodată un țipăt cumplit îl trezi din amorțeală.

— Ajutați-mă oameni buni, că-mi omoară copilășul.

Un cheson răsturnase un car și o femeie plângea smulgându-și părul și învârtindu-se cu ochii nebuni de groapă.

Petre Constantin își șterse cu dosul palmelor ochii înrouați și urmă de vocea înlăcrimată.

— Am uitat de ordine și m'am repezit să dau o mână de ajutor. M'am opintit să ridic leuca în față în pământ și femeia zmcuci copilășul prins sub tarhaturile răsturnate. M'au podidit lacrimile. Capul îi era numai sânge. Se izbise cu tâmpla în muchea ceauuului. Destupasem bidonul să-i torn o picătură de apă ca să-l spele, când m'am simțit fulgerat peste față de-o lovitură cumplită.

— Al eșit din front păcătoșule. Vrei să rămâi în urmă!

— Cu față plină de sânge, că domnul ofițer mă plesnise cu crașa, m'am repezit la fugă să-mi ajung compania. Da drept să spun, uitasem de nime și nu simțeam nici-o durere, icoana copilășului mort nu-mai pierea din față. Și nopți întregi, în drumul dela Buzeu până la Botoșani, prin satele în care cantonam câte-o noapte, am fost chinat de aceasta vedenie.

Cu vreo trei zile înainte de Crăciun plecam din Botoșani, și cum treceam cu regimentul prin Târgul vitelor, m'am întâlnit cu Vasile Braharea, un om din satul meu. Nu primisem de-acasă nici o scrisoare și vroiam să aflu ce mai fac ai mei. M'am furișat la un colț de uliță și-am intrat în ograda unui han lăsând să treacă regimentul, cu gândul că, după ce voiu vorbi cu Vasile Brahariu să-mi ajung compania. Dar când, la un păhăruț de udătură, mi-a spus Brahariu suferințele celor de-acasă, când mi-a povestit de învârteala domnului șef pe lângă nevasta mea, m'a luat așa o amețeală, c'am uitat și de oștire și de lege și m'am rugat să mă ia și pe mine cu căruța.

Am ajuns acasă odată cu sara. Cum am intrat, am rămas înlemnit lângă ușă. Biata nevastă, numai umbra de ea mesteca mămăliga; mămuca gемеа amărâtă pe un colț de laiță. Nici n'au apucat *jomeile* să-mi spuie toată durerea lor; cum le chinuia domnu șăf și le scotea la cele mai grele corvezi, cum lăsau acasă copii singuri și bolnavi, ca să iasă la lucru *izicutate* de jandarmi, — că domn șăf, să ertați, vroia numaidecât să-și bată joc de nevastă mea, și ea nu se lăsă. — când, deodată, am auzit cănele dându-se la om.

— Aista-i sărăcia de șăf, face mămuca.

M'am răpezit într'un ungher, m'am întins pe laiță și m'am acoperit cu 'n țol, că domnu șăf și intră în casă, cu capela pe-o sprânceană și cu arma în *bandulera*.

— Bună sara!

— Bună să-ți fie inimă, zice mămuca.

Priveam pe sub un colț de țol drept în fața lui, Dumnezeu să-l erte. Focul din vatră îl lumina din plin și vedeam cum îi strălucesc ochii ca la dihor.

— Da tu jupâneasă Ileană nu vrei să zici nimic? face, el așezându-se pe-un scaunul lângă vatră.

— D'apoi ce să mai zic? De m'ar strânge Dumnezeu că m'am săturat de amar.

— Hei, apoi dă, dacă nu te dai la brazdă!

— Apoi, slavă domnului, muncesc și eu cât pot.

— Nu-i vorba de muncă, știi tu vorba noastră!

— Mă minunez că nu ți-i rușine! Lumea crapă de necaz și dumneata umbli după potcoave de cal morți!

— A, ha! V'a să zică tot dărză și îndrăcită! Apoi tare bine! la să faceți bunătațe muerilor și să plecați mâne la pădure, sub Holm, să aduceți lemne la spital. Lasă că vă frec eu, dacă-i vorba așa

N'am mai putut răbda, să trăiți domnule Colonel, și-am sărit drept în mijlocu casei. Domnu șăf se ridică în picioare soăriet. Eram așa de cătrănit, că de m'ar fi tăiat c neva socot că n'ar fi curs picătura de sânge. Suduind groaznic m'am răpezit și l'am înfășcat de gât.

— Să nu-l omori Costache! țipară *fomeile*.

Cum îl țineam cu amândouă mâinile de gât, ridicat în sus de la pământ, că răposatul era puștel la trup și bicisnic, am desfăcut degetele și domnu șăf s'a prăbușit jos. Apoi deodată sări în picioare.

— Vrai să mă omori dezertorule? Și dădu șă-și scoată arma de pe umăr.

L'am lovit peste mână. Atunci s oase baioneta și voi să se răpadă la mine. Mi-am p'erdut mințile că, să trăiți domnule Colonel, ca ntr'o fulgerare mi-a trecut prin mînte tot amarul suferit de ai mei, pedeapsa ce mă așteaptă la regiment, zilele negre ce are să le facă *fomeilor* rămase fără sprijin, și să vede că intrasem în ceasul rău, că am răcnit cumplit:

— Mi-ai mâncat zilele căne!

I-am zmuncit baioneta din mână și numai o s'ngură dată l'am plesnit în cap. L'am văzut lăsându-se moale, cu capul plin de sânge.

Iocu'patul se opri. O tăcere de mormânt cuprinse sala. Afară, în salcâmul înflorit, un cuc își suna monoton numele. Inculpatul ridică privirea ferindu-și grăbit capul de-o albină, care trecu în zbor săgetat pe lângă urechea lui, și se uita cu teamă la judecători.

— Atâr? întrebă colonelul cu glas aspru.

— Păi, așa o fost întâmplarea, să trăiți dle Colonel, răspunse soldatul moale.

— Și nu-ți pare rău?

— D'apoi, că inima omului numai unul Dumnezeu o știe! Toată părerea de rău nu-i de nici un folos că răposatul, Dumnezeu să-l erte, nu mai poate învia. De-acum... ce-a zice legea și cum îți socoti și dumniavoastră.

Zădarnică a fost truda apărătorului din oficiu, un tânăr ofițer fără experiența barei. Atmosfera creată de fulminantul rechizitoriu pronunțat de comisarul regal a rămas aceeași.

Curtea, după o scurtă deliberare reveni și colonelul cetii solemn sentința de condamnare la moarte. Inculpatul A. Petrei Constantin, se clătina pe picioare și închizând ochii se răsima cu 'n umăr de perete șoptind:

— Sărmanii mei copilași.

Pe malul drept al Jjiel, pe coasta dealului din spatele gărei Tripești o cruce strâmbi, fără nume, a însemnat, câțiva ani, locul unde odihnea rămășițele pământești ale soldatului A. Petrei Constantin, până când, într'o zi, un porc răpănos frecându-și de ea spatele scorojit a răsturnat-o la pământ.

VLADIMIR NICOARA

Liberalismul sovietelor

Guvernul sovietic, după expresia lăudăreață a lui Z'nov'ev, e singura putere în lume, care face politică științifică. Și făcând politică științifică (dacă știința înseamnă să aplici dinamita pentru realizarea scopurilor revoluționare) tind spre liberalism. Iacă de anul trecut, de prin Septembrie de pildă, s'a apucat de reforme, care în fond nu erau decât o înconștientă și o foarte naivă repețire a încercărilor regimului vechi de a scăpa cu paliative de „legile de fier“ ale evoluției politice, păstrând esența absolutismului prin introducerea unor instituții condamnate dela început la pleire, sau la sterilitate și în cazurile cele mai multe la conflict cu însuși guvernul sovietic. Guvernul sovietic a crezut însă că e destul să se fi declarat „liberal“ — fără să întrebuițeze cuvântul atât de odios lor — ca să-și creadă lumea că ei evoluează.

Ca să scape esența absolutistă a puterii sovietice, guvernul sovietic hotărâse să „întărească legalitatea“, să „garanteze alegerile reale și responsabilitatea reală a sovietelor“, să înmulțească „listele cu chestiuni“ transmise organelor locale, într'un cuvânt să „îndulcească formele dictaturii“. Dar din toate discursurile pe care din Septembrie trecut și până astăzi le rostesc leaderii oficiali ai proletariatului, ne mai vorbind de rezultatele „reale“ ale dictaturii îndulcite cu siropul liberalismului sovietic, aflăm că în vârfurile piramidei sovietice, unde de fapt se și petrece experimentul transformării socialiste, sunt oameni care-și dau perfect seamă că legalitate nu poate să existe într'un regim în care guvernul se bucură de putere absolută iar populația trăiește în stare de robie formală și de fapt. „Înviorarea sovietelor“, directiva spre liberalismul reformist e incompatibilă cu autocrația roșie... Că se găsesc în sferele superioare oameni, poate cu tendințe sincere spre liberalism, nu împotă, evident —

fiindcă „trecerea la pozițiile democratice“, necesitatea de neînfrânta putere a evoluției sociale este privită de ochii atenți ai comuniștilor extremiști nu numai cu neîncredere, dar și cu amenințare. Inzadar aceștia încearcă să scape puterea — fără esența ei absolutistă — scaldând-o în apele calzi ale democrației. Am văzut că în timpul acestor câteva luni, de când a început „liberalismul“ sovietic, bieții liberali sunt și muștrați în presă, și urmăriți de ochii sinistrilor ai tovarășului Dzerdjinschi. Nu era cât pe ce să mânânce capul lui Troțchi, acest neîndurat Dzerdjinschi — pentru greșeala ce a făcut de a fi cerut și ef, fostul creator al Armatei roșii, puțină, foarte puțină libertate?

Sub aparența unui liberalism frazeologic, continuă „politica neschimbat tare, dar ceva mai moale“ — cum se exprimase, fără să-i pese de contradicție, tovarășul Kamenev.

În fond, liberalismul sovietic se reduce la un birocratism mai accentuat. În felul său reformist, guvernul sovietic creiază simple și foarte amuzante fabule. Ca orice, acolo statul e o fabulă în realitatea unui coșmar. Liberalismul sovietic a prefăcut în legi două proiecte — singurele mai serioase de cari se poate vorbi în ultimul timp — primul — instrucția despre alegerile în soviete și un statut despre sovietele urbane.

Primul a fost criticat suficient. Instrucția „introduce în dreptul de vot schimbări din punct de vedere practic nimportante“, dar „deviate“ totuși de principiile „dictaturii proletariatului“. Natural că aceste schimbări în dreptul de vot nu scurtează distanța care există între cetățenii autentici sovietici, cetățenii recunoscuți ca atari și cei tolerați — comercianții și industriașii, cari nu au nici un fel de drept la vot. Troțchi în liberalismul său promisese nu de mult că și cetățenii tolerați vor căpăta acest drept. Ce înseamnă însă și promisiunile lui Troțchi, cel mai suspectat demnitar sovietic. Burghezia sovietică a fost onorată, în principiu numai, de dreptul de vot, dar nu toată, ci numai „comercianții ambulanti“, „meșterii“, „morarii“ și în chip condițional: dacă aceștia nu au „în slujba lor“ mai mult de un muncitor în vârstă sau doi ucenici și dacă ei însuși participă în muncă. Prin faptul că tehnică sovietică a găsit necesar să enumere pe reprezentarii „burgheziei“, investindu-i cu numele onorific de alegători sovietici, am înțeles cât de mic e numărul acelor cari ne fiind muncitori — proletari simpli sau calificați — se bucură de prerogativele cetățeniei sovietice autentice și bătător la ochi — ochii sovietici, natural — e că votul se da și acelor cari în întreprinderile lor comerciale au în slujbă „personal salariat“. În proporții mici, exploatarea muncii străine este așa dar legiferată. Comparați acest fapt cu severitatea revoluționară a comunismului din perioada 1918—1923 — ca să vedeți cum încetișor dar sigur întreg regimul, cedând pozițiile sale comuniste, intră în dezvoltare sa burgheză.

Scopul acestei reforme e să provoace „simțiri plăcute“ după cum „dispozițiile proletare“ despre dreptul la vot au în fond o însemnătate numai demagogică. Alegerile în soviete se fac pe principiul re-

prezentării alegătorilor ca atari numai în sate. „Chiaburii” — sau cum se numesc în limbajul sovietic „pumnii” erau excluși într’un mod samovolnic, pe baza „comandei” sovietice, care nu lua în considerare situația lor economică, ci „validitatea” lor politică. S’a întâmplat însă că țărani care nici odata până la aceasta reformă n’au pretins la drepturi exclusive, au „educat” pe comuniști, cu mijloacele lor foarte directe, să știe respecta drepturile alegătorilor. S’a întâmplat că „pumnii” nu numai au participat și participă în alegerile pentru Soviete ci au condus chiar aceste alegeri.

Presă sovietică de multe ori anunță că alegerile au fost fixate, anunțate. Dar din considerații cunoscute numai „celor de sus” — ele au fost amânate *ad calendas sovieticas*. E explicabil ușor: „chiaburii” economicește atât de tari, devin politicește dictatori — cum o să îngăduie în corpul reprezentativ — sovietul sătesc — pe inamicii lor, pe comuniștii locali sau cei trimiși din centru.

În orașe, alegerile în soviete sunt organizate pe principiul reprezentării diferitelor întreprinderi, instituții, corporații de oameni profesioniști. Important e — cum s’a remarcat dela început, — nu cine e considerat în chip abstract „alegător”, ci ce grupuri ales, și în ce proporție se distribuie între ele locurile. O lege nu există. Totul depinde de instrucțiile locale, iar în masa alegătorilor răsleți domnește bunul plac ale președinților, toți comuniști, membrii ai partidului comunist. Noua instrucție lasă lucrul cum a fost. S’a introdus numai „dezideratul” necesității majorității absolute, în caz contrar balotajul. Mai esențială e hotărârea ca „prezentismul” alegătorilor să fie exprimat prin 35 la sută. Se practicasese multă vreme sistemul „sufletelor moarte”, altfel comuniștii nu ar fi pătruns niciodată în soviete, dar în sate „absentismul” alegătorilor luse forma unui boicot, de unde și alarma în presa sovietică: începuse să se vorbească de „activismul țărănesc”, care într’adevăr acum în urmă a ajuns până acolo încât nu îngăduie pătrunderea comuniștilor în soviete.

Cum se prezintă sovietele urbane? Situația lor e într’un cuvânt jalnică. De fapt n’au nici un drept de a-și realiza hotărârile, centrul sau reprezentanții locali, ai centrului suprimă hotărârile și câte odată pedepsesc sovietul dizolvându-l.

Sovietul orășenesc n’are mijloace financiare, organe executive și un domeniu precis de acțiune. Deabia acum, noua instrucție le dă dreptul să se ocupe de bugetul municipal, de întreprinderile comunale, de buna stare a orașului, de igiena locuitorilor. Prin forța lucrurilor, sovietul a ajuns în societatea comunistă să aibă locul și funcțiunile, pe care le are în regimul burghez Consiliul municipal al primăriei. E însă — și nu se poate să fie altfel — în absolută dependență de autoritatea principală: de comitetul revoluționar al guberniei.

Liberalismul sovietic repetă fenomenul inevitabil al oricărei organizări sociale: biurocratismul. Dar după cum sub regimul țarist populația reacționar, în măsura în care îi permitea mediul stabilizat de veacuri, acum într’un mediu gelatinos, proletariatul orășenesc, condus de burghezi măcași, și proletariatul sătesc condus de chiaburii satu-

lui impun regimului sui generis formele pe care le elaborează și le cristalizează instinctul de viață colectivă. Rolul guvernului în această operă de creare a unui nou regim — profund deosebit de cel ce a fost și categoric — vrăjmaș regimului oficial, e să observe cum în fiecare zi e silit să părăsească pozițiile socialiste și să se resemneze de faptul că pe vârful piramidei sociale continuă încă a fi „conducătorul” și „avangarda” revoluției mondiale.

I. AMILCAR

Săptămâna literară

Ofensiva contra impresionismului critic

— Ce este sufletul mistic. Samsarul cultural, ca produs al
noulor provincii —

În ultimul număr al unei reviste cu reputație, cineva se ridică împotriva impresionismului critic și contestă cronică impresionistă a foiletonului de ziar Faptul nu se produce izolat. El corespunde unui curent și se încorporează unei manevre în plină desfășurare. S'ar părea că ne aflăm în fața unei adevărate ofensive împotriva impresionismului critic.

■ Fenomenul este într-o măsură explicabil. Critica literară, este astăzi aproape absentă. Prinții de altădată ai criticii noastre literare sau stau retrași, manifestându-se rar și fără continuitate, sau sînt demonetizați, sau au pășit în alte domenii de preocupări intelectuale. Literatura a rămas sat fără câini, în care oricine își poate fiutura nesupărat vesmântul gândurilor sale. În locul criticii și cronicii literare de altădată, care făcea, după temperamentul criticului, impresionist sau dogmatic, trăsătură de unire între publicul cititor și producția literară, a apărut un surrogat de critică literară, care își caută o autoritate. Și fiindcă această autoritate nu se poate căpăta, fără talent și fără sugestia de artă din impresionism critic, cu cât arta contemporană se exprimă mai vag, mai nebulos, cu cât această artă este mai puțin artă și mai mult eseu (vezi poezia lui Lucian Blaga) cu atîta așa zisa critică actuală devine mai disprețuitoare de impresionism și cu atîta își ia o notă mai gravă, înfășurându-se în dogmatism. Dacă d. Mihalache Dragomirescu — un dogmatic, desigur — ar fi avut mai mult avânt în stil, mai bazată variație în verb, cu tupeul pe care îl are îndestul, ar fi putut fi criticul serbătorit al acestei epoci de tranziție literară la noi.

Dar raportând chestiunea la epoci normale, critica literară, dogmatică sau impresionistă, dacă e făcută cu talent și pricepere, rămâne egal de valoroasă. Atunci de ce dispreț față de impresionismul criticii și cronicei literare? Școlile critice, ca și școlile literare, n'au creat niciodată personalități. Criticii, bunii critici, au fost dogmatici sau impresionști nu fiindcă au crescut la o școală sau alta, ci fiindcă această notă caracteristică li-a fost determinată de structura lor sufletească, înclinată spre speculația rece dogmatică, sau avântată pe aripa străvezie a impresionismului.

Datorită acestor două note elementare ale sufletului uman, cari fac din unele exemplare alese preoți ai artei și din altele arhitecți ai științelor, avem și două genuri de critică literară: deoparte critica impresionistă, de informație artistică, de altăparte critica literară dogmatică, de informație culturală, mai amplă decât istoria literară propriu zisă. Ceva între aceste două genuri nu poate să existe, ceva între sprintenul impresionist și doctul dogmatic, pentru simplul motiv că nici cel dintâi nu este numai sprinten și nici cel din urmă nu poartă numai pecetea „tonului senil al învățacelului doctoral“.

Greșeli au făcut amândouă aceste genuri de critică literară. Impresionismul dlui Iorga a decretat pe Vasile Pop cel dintâi mare romancier român; dogmatismul lui Maiorescu a făcut din Bodnărescu un geniu, în timp ce Eminescu era în cenaclul Junimei abia un cântăreț de talent. Acelaș lucru se întâmplă și astăzi. Pseudo-dogmaticii zilei nu ridică osanele atâtor poeți, cari sînt orice, numai poeți nu? Dar cine ar avea curajul să ridice peatra întru nesocotirea impresionistului Chendi? Tot astfel nu s'ar putea face împotriva lui Maiorescu sau a lui Gherea. În paginile acestora din urmă se limpezește o întreagă epocă literară. La ele vor alerga totdeauna cei dornici să cunoască și să-și explice ceea ce istoria literară nu le poate explica în destul. Impresionismul critic nu explică, ci recomandă. El îndeplinește opera pe cari o îndeplinesc marile muzee, cari, în neputință să adune la un loc toate originalele, te-îndrumează cu admirabile copii. La noi impresionismul critic este destul de slab reprezentat. Dar trebuie să recunoaștem că și literatura noastră a fost multă vreme cu mult mai aproape de cultură decât de artă. De aceea Chendi a apărut târziu. De aceea Duiliu Zamfirescu nu și-a avut criticul, Chendi găsindu-l prea cântat și deci prea puțin accesibil impresionismului său. Au scris însă alții admirabile pagini de critică impresionistă, — și încă în batjocoritul foileton de ziar — fără să fie propriu zis critici. Impresionist și critic a fost Caragiale în foiletoanele publicate la „Universul“: „Câteva păreri“, „Nirvana“, „Ironie“, „Două note“, „Notițele risipite“ „A zecea muză“, „Literatura și artele române în a doua jumătate a secolului XIX“. Și care critic dogmatic ar fi putut găsi explicația talentului mai bine decât impresionistul Caragiale în cele două însemnări vioaie cu gușatul și cu nasul dascălului de școală primară de mahala? Impresionism au făcut și Anghel și St. Iosif în coleidoscoorul lui A. Mirea, iar paginile lor vor dura cât un muzeu bine păzit de foc.

Iată atâtea considerațiuni cari ne obligă să rămânem respectoși

față de impres'ionismul critic. Ofensiva de astăzi împotriva acestui subtil gen de critică literară, justificată de sărăcia literară momentană și de lipsa criticului cu autoritate, e cu desăvârșire zădărnice. Impres'ionismul critic va scânteia de vervă și de adevăr oricâteori literatura va realiza opere de artă durabilă, și va dura tot atât cât va trăi și arta.

* * *

Utimele număr al „Gândirii” — An. VI No. 4—5 — încărcat din greu ne aduce lectură pentru o întreagă vacanță. Într'un studiu adânc gândit și luminos redat d. prof. C. Rădulescu-Motru explică „sufletul mistic” cu o rară putere de pătrundere și cu un bogat material informativ în chestiune. Dsa urmează întreaga evoluție a noțiunii. Mistic, în grecește, de unde se trage cuvântul, înseamnă: ascuns, nepătruns. Astfel s'a ajuns să se dea noțiunii un înțeles de nerațional și nelogic în manifestările sufletești. Omul de știință, întemeiat pe cunoștințele cari îi stau la îndemână, dovedește tocmai contrarul în conținutul acestei noțiuni. „Misticul este o arătare firească a sufletului omenesc pus în anumite condiții de dezvoltare: este primitivul, cu o personalitate amorfă din cauza eului ridicat deasupra reacțiilor emotive ale corpului; este sufletul, în structura căruia se poate citi, ca într'o carte deschisă, urmele trecerii de la instinct la inteligență”. Deci sufletul mistic, departe de a fi expresia neraționalului și nelogic, este limpede și firesc. Ceea ce înșală ochiul vulgar este numai „vagul hotărniciei sufletești” la mistic.

În sprijinul acestui adevăr d. prof. C. Rădulescu-Motru, analizează cu severitate sufletul primitivului, care ne stă la îndemână astăzi, sălbaticul. Cu o bogată bibliografie la îndemână Dsa arată că de mistic se comportă sufletul sălbaticului în trecerea lui de la starea de sălbătăcie la starea de conștiință a eului lui, în timpul converșiunii la creștinism.

O stare de primitivism, cu manifestări mistice, este în răspândirea inochentismului în Basarabia. Rezidul de ignoranță și sălbătăcie în contact cu viața civilizată a vremii are accese de teamă în fața neînțelesului. E reacțiunea firească a trecerii pe care părintele Inochentie a știut să o stăpâniască, canalizând o pre starea de calm și senin a misticului sufletească.

Trecând de la aceste dovezi, cari nu se pot răsturna, D. Rădulescu-Motru explică pentru ce intelectualul modern se regăsește în fondul său mistic primitiv. La unii obosiți e un refugiu reconfortant; sănătoșii își caută acolo un început de civilizație nouă, reeditând procesul trecerii într'o nouă viață sufletească. Dar mai presus de toate misticismul astăzi este o modă, pe cari anumiți intelectuali o speculează, pentru ca mâne specialitatea lor să se manifeste aiurea, dacă vremea o va cere.

În această palidă rezumare suntem departe de a fi putut cuprinde întreagă ampla analiză a dlui Radulescu-Motru. Articolul trebuie citit.

Noi n'am făcut aici decât să-l semnalăm celor pe cari îi pasionează chestiunea această la modă astăzi.

În acelaș număr dl Matei Ion Caragiale continuă publicarea romanului „Craii de Curtea Veche” iar dl Cezar Petrescu pune punct romanului său „Omul care și-a pierdut umbra.” Bogate cronici semnate de dl Tudor Vianu, Al. Marcu, Stelian Mateescu, M. Beza și Ion Marin Sadoveanu încheie cuprinsul, alătura de reproduceri de artă, alese cu gust din Salonul Oficial.

* * *

„Samsarul cultural” — un produs specific al noilor provincii — ne este semnalat cam tardiv de „Familia” dela Oradea, reinviată de curând de un grup de inimoși intelectuali. Tipul acesta născut din nestabilul primelor zile ale unirei și îngrășat din nepăsarea, care a urmat, începe a deveni sepărător astăzi, când reîntrăm în normal. Samsarul cultural, antreprenor de manifestații culturale pentru profitul său personal, traficând produsul cultural cu mentalitate de băcan, trebuie să dispară. Dănuirea lui e nu numai o rușine, dar și o calamitate. Înfipt ca o căpușă în nevoia de cultură a ținuturilor mărginașe ale țării, prin activitatea lui el compromite însăși cultura românească, în numele căreia se agită și din bunul căreia trăiește pe nedrept. Reacțiunea trebuie să vină de acolo, dela adeverații oameni de cultură, cari prea mult au stat cu brațele încrucișate sau au privit cu un superan dispreț giumbușlucurile samsarului cultural din noule provincii.

D. I. CUCU

Românii ardeleni în Franța

III.

— Foamea —

Orléans. Bărăci bine întreținute, prizonieri germani rumeni la față, veseli și sănătoși, trunește și sufletește.

Deși puținți la număr, aveau o vastă bibliotecă, aranjau concerte, reprezentății teatrale, făceau sporturi și erau veșnic bine dispuși.

Ce admirabilă rasă!

Noi, „austriecii“, din potrivă, eram ab' tuți, deprimați și fără vlagă. Românii, ungurii, de opotrivă. Inzadar încercau simpaticii bavarezii să ne schimbe. Inzadar ne ofereau ei cărți, tovărășia lor, noi am rămas tot cei vechi: lipsiți de seninătate sufletească.

Deprimarea ceterilor români era mai mare decât a tuturor. Francezii știau una și bună: uniforma noastră este *austriacă*, deci noi nu putem fi decât de *naționalitate austriacă* și nu voiau să înțeleagă de loc, că românii din Ardeal sunt pentru România celace sunt alsacienii pentru Franța.

În lagărul din *Etampes* am stat timp mai îndelungat fiind vorba de lagăr și de Franța, vă veți închipui un lagăr în adevăratul înțeles al cuvântului, cu bărăci, apeduct, paturi, saltele etc. Realitatea era însă alta. Încăperea „lagărului“ era interiorul unei mori de-a treia mână. „Paturile“, niște pae mucedu aruncate pe jos și ca să nu ne plictisim, aveam tovărășia unei viguroase specii de păduchi, lăsați nouă moștenire dela prizonierii germani, cari plecaseră înainte cu o zi de sosirea noastră.

Feldwabel-il și interpreții lagărului erau doi nemți, unul austriac, altul prusac. Pe bună mână încăpurăm, — spuneam noi, cu drept cuvânt.

Drept hrană, ni se dădea 300 grame pâine, ... napi și pești stricați, așa cum se cuvine unor boși barbarii...

A doua zi, trei dintre noi au cerut în numele tuturor să ni se aplice un alt regim. Colonelul francez dela conducerea lagărului a temperat însă repede zelul nostru și delegația noastră a fost pedepsită cu 10 zile carceră pentru cererea aceasta demnă de niște rebeli.

Intre timp, făcui cunoștință cu un caporal francez cu nasul cam... coroiat, care știa bine românește și susținea, că în armata română are grad de locotenent (?!) D-talii n'am reușit să aflui cu privire la aceasta enigmă. (Eu cred d. caporal era un evreu get-beget care s'a învățat și prin România). Slujba lui în lagărul din Etampes era — a-ți găcit-ol — aprovizionarea. De aceia ne mergea așa de bine...

— Intrând în vorbă cu d. caporal, afluam de existența corporației voluntarilor români din Franța. A doua zi, cerurăm să fim ascultați de comandantul lagărului, având dorința fermă de a ne angaja în legiunea română. Cererea noastră fu combătută cu disperare de caporalul dela aprovizionare — probabil speriat că nu va mai avea pe cine... aproviziona — dar în sfârșit, ni se promisese că vom fi ascultați.

Așteptare zădarnică. Zilele treceau. Iar noi zăceam pe aceleași pae mucedu, sângele nostru era supt de sutele de păduchi ce mișunau pretutindeni și ne hrăniam cu aceiași napi de îngrășat porcii...

* * *

La *St. Angeau* se petrecea acelaș lucru (Aici li se spusese ofițerilor că fără renunțare la grad nu pot fi primiți ca voluntari). Ambele lagăre erau lagăre ale foamei și suferințelor morale și fizice de tot felul.

Unii, desperați, că nu stă nimeni de vo bă cu noi, cerură să fie primiți măcar în legiunea străină marocană. Aceasta cerere a rămas de-asemena fără nici un răspuns.

Hrana noastră devenia tot mai redusă și mai proastă. (Feldwabelul german ne spunea: Așa le trebuie celor cari nuși încap în piele!)

Suferiam cele mai crâncene și delirante chinuri ale foamei și ale neajunsurilor de tot felul.. Foamea.. Puțini știu ce înseamnă a zăcea aproape în nesimțire, sfârșit și cu desnădejdea în suflet, având un singur ideal: hrana. Mulți își blăstemau ceasul când s'au născut și întrebau pentru ce l-a cruceat Dumnezeu de gloanțe pe fronturi. (În aceste momente de crudă încercare am citit pentru prima oară cu ochi sufletești și cu mult folos, *Evangelhia*.)

Ca să se pună vârt la toate, unii ofițeri francezi, cari n'auziseră poate niciodată de români, influențați de feldwabel-ii lagărului — francezii aveau în aceștia, nu știu din ce motive, o încredere absolută — ne considerau drept trădători față de propria noastră națiune.

firește: *austriacă* — căci românii — așa scrie la gazetă — sunt aliații Franței și nu luptă contra ei în uniformă de boși!...

* * *

Mai aveam o singură speranță: Legația română din Paris. Cea sârbească se interesa zi de zi dacă nu cumva se află în lagăre prizonieri de naționalitate sârbă, ca să le vină în ajutor și să-i organizeze ca legiune. Legația română însă, deși trebuia să știe că în urma luptelor recente au căzut în captivitate franceză cel puțin cinci mii de români din Ardeal, nu numai că nu făcea absolut nimic, dar nici nu se interesa de noi.

Uterior am aflat, că — pe vremea aceia — la Legația din Paris mișunau — fuduli și aroganți — puil de ciocol pudrați și parfumați, protejați cocoanelor cu influență și imbecilii înrudiți cu cutare puternic al zilei. Ce să fi așteptat din partea acestora? Mai erau însă pe lângă Legație și ardeleni. Dar, spre nenorocirea noastră, aceștia erau din speța atât de numeroasă la noi a celor rușinoși și blegi, a căror insuficiență și incapacitate ești terorizat să o ieși, pe motivul că sunt... cinstiți.

Trimeam acestor domni aproape zilnic scrisori, rugându-i să ne cerceteze, să vină la noi, spre a se convinge, în ce hal nemăipomenit ne aflăm în țara fratilor noștri francezi...

La aceste scrisori, într'un târziu, a sosit la St. Angeau o scrisoare a unui ardelean atașat pe lângă Legație, cu următorul cuprins: ...*„Timpul e rece, sunt multe stații de schimbă trenul până la St. Angeau... Eu sunt om bătrân și nu-mi pot expune sănătatea... Vă rog, de-ocamdată, să fiți cu răbdare...”*

Am înțeles că domnul în chestiune venise la Paris probabil pentru a-și vindca reumatismele, simțindu-se la adăpostul lor fără nici o obligație morală sau națională...

* * *

Sosiră sărbătorile Crăciunului. Le-am petrecut — în urma protecției unui sublocotenent francez — în lagărul germanilor din Etampes, unde situația era mai omenească. Mă gândesc adesea cu lacrimi în ochi la acest Crăciun. Germanii — cari nu se puteau îndeajuns mira de felul cum suntem noi tratați — m'au primit cu înțelegere și frățește.

S'au aprins lumânările pomului de Crăciun și numeroasele cadouri sosite prin Elveția prizonierilor germani, au fost așezate frumos orânduie, la mijloc.

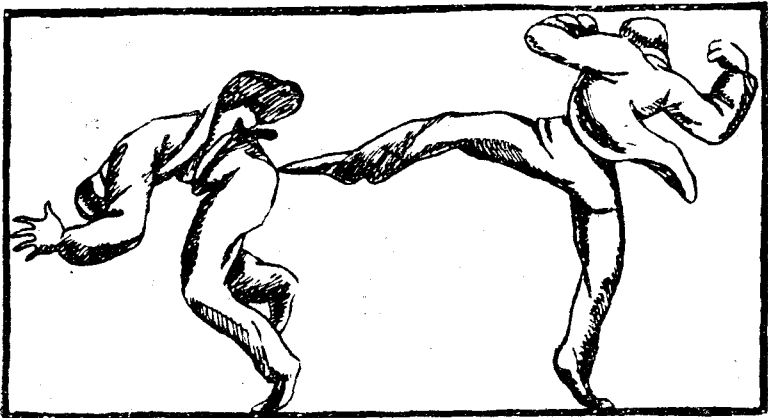
Au urmat apoi frumoasele cântece religioase întonate de un cor improvizat, un tânăr a cântat un cântec popular, iar un actor a spus un monolog hazliu, cu atât talent, încât a stârnit chiar și râsul celor doi ofițeri francezi cari erau de față.. Pe urmă s'a procedat la distribuirea cadourilor de Crăciun. Din cuprinsul pachetelor sosite s'au făcut părți egale, ca *toți* să aibă prilejul să se bucure...

După ce mica noastră serbare de Crăciun — cea mai emoționată din viața mea — a luat sfârșit, am fost chemat la o parte de un bavarez, institutor, de vre-o 40—50 ani, care mi-a spus că îl interesez. În cursul convorbirii mele cu el m'am convins că țara Ardealului îi este cunoscută din cărți, știe unde se află Hermanstadt (Sibiul) și — între altele — cunoaște foarte bine motivele pentru care România a devenit aliata Franței.

Mă gândeam: ce păcat, că mai marele lagărului nu are inima, înțelegerea și cunoștințele acestor „boși barbari!”

CORNELIU I. CODARCEA

INSEMNĂRI

Rostul „Ligei Culturale” — „Adevărul Literar și Artistic” face constatarea că „Liga Culturală” există. Nu știe însă, la ce? de ce? ca ce? (sic!) și pentru-ce? Prin uirea provinciilor surori scopul de odinioară al Ligei a dispărut. Liga există acum în virtutea inerției. Și strânge bani.

La ce oare? Niciun răspuns, până mai deunăzi. Acum însă, după congresul dela Blaj, — Adevărul Literar știe. Trebuie bani pentru congrese și respectivele banchete. Liga culturală e așadar o asociație care strânge bani ca să poată ținea un congres urmat de un banchet.

Cine credeți, că e marele patriot, care poartă un atât de mare interes culturii române? E un „literat” din ghettoni cutărui oraș de provincie, cu nume străvechiu, de pe vremea Macabeilor. Pare că îl vedem, cum urmărea odată cu ochelarii așezați pe încărligatul său nas „evoluțiile licee-

nilor și școlărișelor cari vânau generozitatea publică” pe străzile orașului său de provincie la diferite zile solemne ale anului, pentru Liga Culturală. Atunci, îi venia în minte cântecul popular: La ce? De ce? Ca ce? Și pentru ce?, — care se cânta în timpul războiului, dar, nu pe câmpia dela Mărășești, ci prin ghettonurile orașelor. În timpul războiului el nu putea înțelege: la ce? de ce? și celelalte. Ei bine, nu poate înțelege nici acum.

Cum judecă alții? — În zărele ungurești din Ardeal a făcut mare valvă un recent articol apărut în Osservatore Romano, oficiosul Vaticanului, în care preoțimea catolică ungurească din Ardeal, care a participat în mod oficios la sfințirea noului episcop reformat dr. Alexandru Makkaj, este aspru criticată din pricina acestei „condamnabile erezii”.

Ciudat însă, ungerii catolici — din Ungaria și Ardeal — au desaprobat în hotărâre articolul din Osservatore Romano, neînțelegând să-și schimbe naționalismul ungeresc cu internaționalismul catolic. Iar episcopul Gustav Kirckknopf din Ungaria, într'un interviu apărut la Budapesta, a cerut Papei de la Roma în termeni convințioși, dar energici să nu se mai amestece în chestiunile „interne” ale națiunii maghiare. Articolul din Osservatore Romano — a mai spus episcopul Kirckknopf — nu este decât un atac împotriva unității naționale ungeresti și opinia publică nu'l poate privi decât ca atare, căci participarea la sfințirea urui episcop maghiar a fost o datorie ungerască pentru toți proclii tuturor confesiunilor maghiare.

Iată cum judecă alții, de vreme ce la noi, în Ardeal, sunt atâți fanatici cari se tem nu cumva să se ...spurce prin contactul cu ortodoxia...

Vârcolacii în biserică. — Dl C. Cernăianu, care a scris o mulțime de broșuri și cărți despre păcatele bisericei ortodoxe din vechiul regat, scoate o revistă intitulată „Semnele timpului în biserică noastră,” publicație specială pentru cazuri extraordinare. Așa dar o revistă care apare când vrea și când poate. Cunoscând predilecția dlui Cernăianu pentru păcatele bisericești, vai, nu putem nădăjdui că această voință și putință să fie *ceva mai rar*.

Programul revistei, care ar putea să fie altul decât descoperirea „vârcolacilor” în biserică? În primul număr, apărut la 1 Iulie, găsim un astfel de vârcolac în persoana dlui *Nichifor Crainic*, secretarul general al ministerului de culte. Dl Cernăianu pe acest „simn specific între semnele timpului” ni-l face cunoscut în 14 pagini garmond, mai promțându ne tot atâtea pagini pentru toamnă. De ocamdată

ne dovedește că Nichifor Crainic profanează biserica, și cum, cu toate acestea Mitropolitul Ardealului, Ministrul Cultelor și Patrierhul României îl laudă și susține, colaborând cu el și devenind astfel și ei semne între semnele timpului în biserica ortodoxă. La toamnă va dovedi, că Nichifor Crainic e pur și simplu un om de nimic, și că în calitate de secretar general al Ministerului de Culte macină tot prestigiul Sinodului, al Facultății de teologie, al clerului de mir și monahal. Concluzia va fi: „dl Nichifor Crainic să fie trimis din fruntea Ministerului de Culte înapoi de unde a venit”.

Când am primit „revista” din mâna dlui Cernăianu, i-am pus în vedere că o să-l combat, ca un adversar loial. Dsa mi-a răspuns, că aceasta n'o crede. Vreo patruzeci de gazetari, cărora le-a dat-o, i au pus în vedere același lucru, dar, după citirea ei au renunțat, încredințându-se că cele scrise în trânsa nu se pot combate.

Fac „mea culpa”. Într'adevăr, cea-ce se scrie în „Semnele timpului” nu se poate combate. Ar fi păcat de hârtie și cerneală, pe de o parte, iar pe de altă parte ar trebui, poate, să-mi însușesc un fel de-a scrie cu care nu sunt obișnuit. Tot ce se scrie în „Semnele timpului” poate primi un singur răspuns de două cuvinte: *în lături!* Nu se va găsi vre un cetitor care după mistuirea celor scrise în revistă să nu-și aducă aminte de cuvintele Apocalipsului, citate în penultimul pasagiu: „Am cercat pe cei ce se zic pe sine apostoli, și nu sunt, și i am aflat pe ei mincinoși”, dar fără să se gândească la Nichifor Crainic, și adăogând cuvintele Mântuitorului: „Fățarnice, de ce vezi paiul în ochiul vecinului, iar bârna din ochiul tău n'o vezi”.

O întrebare avem totuși, pentru dl Cernăianu. Dacă dsa iubește atât de

mult ortodoxismul, de ce nu se apucă de o muncă pozitivă pentru întărirea lui? Banii cheltuiți pentru răscolirea păcatelor *altora* de ce nu-i cheltuiește pentru tipărirea unor broșuri de cuprins religios-moral? Interminabilele scandale, provocate de răscolirea acestor păcate, vor mântui oare biserica?

Nu, dle Cernăianu! Ori, muncă pozitivă, ori, în lături! Munca pozitivă a fiilor credincioși ai bisericii va nimici pe vârcolaci, ori, le va tăia coada. Nici odată nu s'a întâmplat, ca vârcolacul să mănânce pe vârcolac! *sp.*

„Datina“, (An. IV. No. 5—6) ne întărește încă odată în credința că Oltenia nu este numai provincia, care dă cele mai frumoase tipărituri astăzi, ci că dispune și de o bogată eflorescență literară. S'ar părea curios unilor că această mică provincie românească susține mai multe reviste literare decât toată Transilvania, cu Ardealul, Banatul și țările ungurene la un loc. Și totuși lucrul este explicabil. Oltenia este cea mai bogată provincie a țării noastre, iar literaturile și artele au înflorit totdeauna numai pe pământul mănăs al belșugului vieții materiale. Colectivitățile necăjite nu se gândesc la literatură și artă, preocupările lor rămân strict legate de nevoile fizice, cari se cer mai întâi satisfăcute.

Numărul de față, bogat în cuprins, e numărul de vacanță. Semnează acolo versuri și proză d. Marcel Romanescu, Lascarov-Moldovanu, Dongorozi, Eug. Constant și ații.

Reaparitia unei vechi reviste. — Dela București primim știrea, că la 1 Septembrie o să reapară „*Revista noastră*“ de sub direcțiunea distinsii scriitoare dna *Constanța Hodoș*. În anii dinainte de războiu revista aceasta a fost bine cunoscută și în Ardeal. A fost o revistă feminină, (nu feministă), scrisă în cea mai mare parte de scriitoare femei. Abia în ultimii ani de apariție găsim pe paginile ei și contribuția vre-unui scriitor bărbat, cu scrieri literare potrivite pentru lumea feminină. Revista va avea vechiul program. Fără să urmărească direct creiarea de talente feminine, va publica în coloanele ei articole, poezii și alte bucăți literare scrise de femei. O cronică bogată va aduce știri din lumea feminină, atât românească, cât și streină. Se va face în coloanele revistei educația femeii prin ea însăși.

Numele dnei *Constanța Hodoș* e foarte bine cunoscut publicului cititor, ca să mai stăruim asupra importanței extraordinare a știrea de mai sus „*Revista noastră*“ va fi îmbrățișată, așa credem, cu aceeași căldură, ca și în trecut. Dar mai ales am dori să pătrundă între zidurile numeroaselor noastre școale de fete. Profesoarele școalelor de fete vor avea în această revistă un adevărat tovarăș, care, considerând înălțimea morală la care s'a știut ridica în trecut, și care credem că se va menține și în viitor, o să le fie de mare ajutor la educarea fetitelor.